

Eduskunta

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta

Viite: HE 15/2017 vp Hallituksen esitys eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi

Hyvinvointialan liitto esittää seuraavaa:

Hyvinvointialan liitto kannattaa lähtökohtaisesti nyt käsittelyssä olevia lakeja, jotka muodostavat pohjan aluehallinnon ja sosiaali- ja terveydenhuollon hallinnon uudelleen järjestelyille. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi maakuntalaki, laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä sekä niiden voimaantulolaki.

Liittomme kannattaa sitä, että sosiaali- ja terveydenhuollon hallinto ja aluehallinto siirretään muodostettavien itsehallinnollisten maakuntien (18) vastuulle. Samoin kannatamme sitä, että sosiaali- ja terveydenhuollon alueellisen yhteistyön ja tarkoituksenmukaisen palvelurakenteen varmistamiseksi muodostetaan viisi yhteistyöaluetta.

1. Maakunnissa tulee palvelujen järjestäminen ja tuottaminen erottaa toisistaan

Maakunnan liikelaitoksen tulee toimia lähtökohtaisesti tuottajana ainoastaan sellaisissa palveluissa, joita muutoin ei ole saatavilla. Palveluiden tuotannon tulee tapahtua tehokkaimmilla käytettävissä olevilla tuotantotavoilla noudattaen kilpailuneutraaleja pelisääntöjä julkisten, yksityisten ja kolmannen sektorin tuottajien kesken.

Asiakkaan näkökulmasta sillä, kuka palvelut tuottaa, ei ole keskeistä merkitystä. Vaatimukset tulee kohdistaa itse palveluun. Saman aikaisesti valmisteilla olevan valinnanvapauslainsäädännön toteutumisen kannalta on välttämätöntä, että mahdollisimman paljon päätösvaltaa palveluita tuottavan tahon valinnasta jätetään asiakkaan päätettäväksi.

Lakiesityksien mukaan asiakkaiden palvelutarpeiden kokonaisarviointi ja palveluintegraation toteuttaminen ovat maakunnan vastuulla. Palvelutarpeen arvioinnin ydintehtävä on varmistaa tarvittavien palvelujen joustava ja oikea-aikainen saatavuus ja toteutuminen. Korostamme, että palvelutarpeen arvioinnin ja siitä johtuvien palvelupäätösten tulee olla tuottajaneutraaleja. Palveluntuottajan valinta on oma asiansa, jossa päätösvalta tulee olla ensisijaisesti asiakkaalla.

Liikelaitosten toiminnassa tulee toteuttaa palvelutuotannon taloudellinen eriyttäminen maakunnan hallintotoiminnasta. Liikelaitosmuotoinen toiminta on kiinteä osa omistajansa toimintaa ja mikäli eriyttämistä ei suoriteta kaikkia kustannuksia koskien, ei esimerkiksi

3.4.2017

nykyiseen melko heikkoon yksityisen ja julkisen toiminnan kustannusten läpinäkyvyyteen saada riittävää parannusta.

2. Valtion ohjauksesta ja maakuntien päätöksenteosta

Esitysten mukaan valtioneuvosto vahvistaa joka neljäs vuosi sosiaali- ja terveydenhuollon strategiset tavoitteet, joita maakuntien tulee seurata. Valtioneuvosto voisi antaa maakuntia sitovia hallintopäätöksiä palvelurakenteesta, laajakantoisista ja merkittävistä investoinneista sekä tietohallinto- ja tietojärjestelmäpalvelujen toteuttamisesta. Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö neuvottelee vuosittain maakuntien kanssa niiden järjestämisvastuulle kuuluvan sosiaali- ja terveydenhuollon toteutumisesta.

Korostamme, että valtioneuvoston valtakunnallisessa sosiaali- ja terveydenhuollon strategiassa tulee ottaa huomioon yksityisen sektorin vahva osuus kansalaisten palvelujen turvaamisessa. Yksityinen sektori on sosiaalipalveluissa noin kolmanneksen osuudellaan ja terveystalvissa noin neljänneksen osuudellaan välttämätön osa maamme sosiaali- ja terveystalvuiden järjestelmää.

Lakiesitykset jättävät maakunnille runsaasti päätösvaltaa järjestää palvelut alueellaan. Pidämme tärkeänä, että maakuntien edellytetään arvioivan päätöksiä tehdessään myös päätösten yritysvaikutukset sekä ottavan huomioon palveluita järjestäessään tehokkaimmat käytettävissä olevat palvelun tuotantotavat. Järjestelmän tulee olla julkisen toiminnan kustannusten osalta läpinäkyvä.

3. Maakuntien rahoituksesta

Sosiaali- ja terveystalvut rahoitetaan pääosin valtion rahoituksella ja osaksi palvelujen käyttäjiltä perittävillä asiakasmaksuilla. Rahoituksesta säädettäisiin maakunnan rahoituslailla. Yleiskatteellinen valtion rahoitus määräytyisi laskennallisesti osin maakunnan asukasluvun ja osin palvelujen tarpeen ja olosuhdetekijöiden perusteella.

Keskeistä kustannuskasvun hillitsemisessä on tuottavuuden parantaminen; käytettävissä olevilla taloudellisilla resursseilla on kyettävä tuottamaan hoitoa ja hoivaa mahdollisimman monelle. Hyvinvointialan liiton näkemyksen mukaan tätä voidaan edistää avaamalla sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutuotantoa mahdollisimman laajasti kilpailulle. Tämä koskee sekä perustason että erityistason palveluita. Korostamme sitä, että erityistason palveluissa säästöpotentiaali on jopa perustasoa suurempi.

Kun tarkastelemme Suomen terveydenhuoltomenojen kasvua vuosina 2005-2013, voidaan havaita, että vajaan kymmenen vuoden aikana kustannukset ovat kasvaneet 4,4 mrd. euroa (NHG, 2015, Suomen terveydenhuollon palvelujärjestelmä ja rahavirrat). Jos luvuissa olisi mukana myös sosiaalihuolto, olisi kustannusten kasvu selvästi suurempaa. Terveydenhuollon osalta kustannusten kasvusta merkittävä osa on kohdistunut erikoissairaanhoidon.

Sinällään lakiesitys mahdollistaa maakunnille yksityisen sektorin osaamisen, palvelutarjonnan ja terveen kilpailun hyödyntämisen. Rahoituksen ohjauksessa tulee kuitenkin varmistaa, että maakunta myös käyttää näitä veronmaksajia hyödyttäviä elementtejä täysimääräisesti.

Palvelujärjestelmämme kipukohtien osalta tiedämme esimerkiksi asiakasohjauksen puutteista perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon välillä. Ihmisten kuntoutus erikoissairaanhoidon sijasta akuuttivaiheen jälkeen perusterveydenhuollossa säästää kustannuksia. Myös vanhuspalveluissa on selvää säästöpotentiaalia. Kehittämiskohteita vanhuspalveluissa ovat esimerkiksi toimintakyvyn heikkenemisen ennaltaehkäisy ja kuntoutus sekä asiakkaiden palveluiden koordinointi ja ohjaus.

4. Yhtiöittämisestä

Hyvinvointialan liitto pitää suoran valinnan palveluiden yhtiöittämistä tarkoituksenmukaisena toimenpiteenä saattaa eri toimijat kilpailuneutraaliin asemaan. Lisäksi yhtiöittämisen kautta pystytään varmistamaan samanlainen kohtelu julkisuus- ja hallintolain näkökulmasta.

5. Siirtyvän henkilöstön työsuhteen ehdoista

Kunnissa nyt oleva sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö siirtyy ehdotuksen mukaan maakuntien palvelukseen liikkeenluovutuksella. Sairaanhoidopiirien ja kehitysvammaisten erityishuoltopiirien kuntayhtymät ja maakuntien liitot sekä niiden omaisuus, vastuut ja velvoitteet siirtyvät maakunnille. Lisäksi kunnista siirtyisi maakunnille sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämiseen liittyvä irtain omaisuus.

Hyvinvointialan liiton näkemyksen mukaan henkilöstön siirtojen osalta tulee soveltaa voimassa olevaa työlaissäädäntöä. Työsuhteeseen liittyvien juridisten periaatteiden tulee olla samat sekä julkiselle että yksityiselle sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle.

Sote-uudistuksen jälkeenkin palveluita toteuttavat nyt työssä olevat sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset. Toimintatapojen uudistamiseksi tarvitaan muutosvalmennusta ja erilaista toimintakulttuuriin ja johtamiseen liittyvää uudistumista. Palvelujärjestelmä tarvitsee insentiivejä ja mahdollisuuksia jatkuvalle kehitymiselle ja toimintatapojen muutoksen edistämiseksi. Palvelutoimintaan liittyvien innovaatioiden kautta on mahdollista lisätä kansalaisten hyvinvointia ja saada aikaan toiminnan tehostumista. Nämä innovaatiot syntyvät erilaisilla rajapinnoilla ja niiden aikaansaamiseksi tarvitaan sekä julkisen että yksityisen sosiaali- ja terveystalouden vahvaa panosta.

6. Uudistusten toimeenpanosta

Ehdotuksen mukaiset maakunnat perustettaisiin mahdollisimman pian lakien hyväksymisen ja vahvistamisen jälkeen. Ensi vaiheessa maakuntien väliaikaishallinto ja maakuntavaalien jälkeen valittujen maakuntavaltuustojen toiminnan käynnistymisen jälkeen maakunnat valmistelevat toiminnan organisoinnin sekä henkilöstö- ja omaisuussiirot yhdessä kuntien ja kuntayhtymien kanssa siten, että sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden erikseen säädettävien palvelujen ja tehtävien järjestämisvastuu siirtyisi maakunnille vuoden 2019 alusta.

3.4.2017

Pidämme tärkeänä, että maakunta- ja järjestämislain hyväksymisen yhteydessä hyväksytään valinnanvapautta koskeva lainsäädäntö kaikkine ehdotettuine elementteineen. Koko lakikokonaisuus tulee saattaa voimaan mahdollisimman laajamittaisesti vuoden 2019 alusta lukien.

Useampien vuosien siirtymäaika loisi ainoastaan lisää hallinnollista työtä ja sekavuutta pystymättä kuitenkaan ehkäisemään järjestelmän korjaustarpeita. Näin mittavan uudistuksen kyseessä ollen on eittämättä selvää, että järjestelmässä tulee olemaan voimaanastumisen jälkeen korjaustarpeita. Niitä tulisi olemaan myös siinä tilanteessa, että eduskunta päättäisi säätää pitkäköjä siirtymäaikoja.

Hyvinvointialan liitto korostaa, että rinnakkain uudistuksen toimeenpanon kanssa tulee suorittaa vaikutusarviointia, joka tuottaa tietoa em. korjaustarpeista.

Hyvinvointialan liiton näkemyksen mukaan esitetyt siirtymäajat ovat melko pitkiä. Pitkiä siirtymäaikoja ei tule perustella myöskään perustason yksiköiden yhtiöittämisellä. Julkisten yksiköiden yhtiöittämisvelvoite on tiedossa lain hyväksymisen jälkeen ja se on siten toimeenpantavissa. Tällöinkin on vielä noin puolitoista vuotta lain voimaan astumiseen.

7. Muut huomiot

Hyvinvointialan liitto edustaa noin 1 500 sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottajaa, jotka työllistävät noin 75 000 sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaista. Pidämme tärkeänä, että tämä merkittävä voimavara otetaan uudistuksen yhteydessä mahdollisimman tehokkaaseen käyttöön. Näkemyksemme mukaan nyt käsiteltävänä olevat lait sekä eduskuntaan tulossa oleva valinnanvapautteen liittyvä lakiesitys antavat markkinoiden syntymiseen hyvä mahdollisuudet.

Uudistus tarjoaa myös julkiselle sektorille erinomaisen mahdollisuuden uudistua. Jo nyt olemassa olevat suuret julkiset sosiaali- ja terveydenhuollon omistuksessa olevat yhtiöt ovat muuttaneet toimintatapoja ja tuoneet mukanaan tervettä kilpailua.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto on ottanut viime vuosina useampaan otteeseen kantaa siihen, että sosiaali- ja terveydenhuollon markkinoiden syntymiselle on olemassa monenlaisia esteitä liittyen esimerkiksi lupahallintoon ja alan sääntelyyn.

Pienten toimijoiden mahdollisuuksia edesautetaan sitä kautta, että palveluille asetetaan riittävät, mutta ei liian korkeita laatuvaatimuksia. Markkinoiden syntymiseen vaikuttavat keskeisesti myös vielä auki olevat rahoituksen ratkaisut.

Lisätiedot, johtava elinkeinoasiantuntija Aino Närkki, 0400 436 438

Helsinki 3.4.2017

Ulla-Maija Rajakangas, toimitusjohtaja
Hyvinvointialan liitto